Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0525U000047

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 06-02-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ігнатенко Наталія Віталіївна

2. Nataliia V. Ihnatenko

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3264-0315

Вид дисертації: доктор наук

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 13.00.01

Назва наукової спеціальності: Загальна педагогіка та історія педагогіки

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 21-02-2025

Спеціальність за освітою: "Історія"

Місце роботи здобувача: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 58.053.01

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.25, 14.01, 14.07

Тема дисертації:

1. "Трансформаційні процеси в теорії та методиці навчання історії в школі періоду незалежності України (1991 – 2020 рр.)"

2. "Transformational Processes in the Theory and Methodology of Teaching History in Schools during the Period of Ukraine's Independence (1991 – 2020)"

Реферат/анотація:

1. Об’єкт дослідження – теорія та методика навчання історії в школі. Предмет дослідження – генеза теорії та методики навчання історії в школі в 1991 – 2020 рр. Мета дослідження – обґрунтувати політичні, соціокультурні і теоретико-методологічні детермінанти й тенденції розвитку вітчизняної теорії та методики навчання історії в школі впродовж 1991 – 2020 рр. у контексті модернізації сучасної історичної освіти в Україні. Для розв’язання поставлених завдань використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, зокрема: аналітичний, узагальнення, системно-структурний, моделювання, спостереження, опитування, анкетування, контент-аналізу, статистичний. Їх поєднання забезпечило об’єктивну оцінку, вибір і аналіз джерельної бази, визначення теоретичних засад, достовірність отриманих результатів та узагальнення

висновків дослідження. Наукова новизна і теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягають у тому, що вперше: здійснено системний джерелознавчий та історіографічний аналіз проблеми розвитку вітчизняної теорії та методики навчання історії в школі на зламі XX – XXI століть; до наукового обігу введено значний масив нормативно-правових джерел, матеріалів інтернет-видань, іншої інформації, отриманої за допомогою опитування, тестування, контент-аналізу повідомлень засобів масової інформації, блогів, записів на сайтах соціальних мереж; схарактеризовано концепції розвитку освіти загалом та історичної освіти зокрема; уточнено і систематизовано понятійно-категорійний апарат, що відображає зміст та характеризує структуру трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в школі в 1991 – 2020 рр., особливості взаємозумовленого впливу теорії та методики навчання історії як педагогічної науки і шкільної практики в умовах парадигмальних змін, характерних для окремих етапів досліджуваного періоду; запропоновано авторську дефініцію концепту «трансформації в системі освіти»; розроблено авторську періодизацію генези змісту теорії та методики навчання історії в школі періоду незалежності (1991 – 2020 рр.), зокрема виокремлено концептуальний (перехідний 1991 – 1996 рр., нормотворчий 1996 – 2010 рр., контроверсійний 2010 – 2017 рр.) та реформаційний (2017 – 2020 рр.) періоди; простежено шлях еволюції теорії та методики навчання історії, який містить такі етапи: 1) становлення галузі (способом сепарації від усталених у радянський період констант, відмова від догматичного підходу до вивчення історії в школі), 2) формування національної моделі історичної освіти, 3) апробації нових підходів до змісту та методів навчання історії, 4) розробка стратегії розвитку теорії та методики навчання історії з урахуванням викликів часу, актуальних соціальних потреб здобувачів освіти, чинного законодавства; висвітлено в історичній ретроспективі особливості становлення, чинники і тенденції розвитку змісту, методів та організаційних форм навчання історії як передумови та результат інституційного розвитку вітчизняної теорії та методики навчання історії в школі; обґрунтовано самостійність української методичної думки щодо розв'язання актуальних проблем теорії і практики навчання історії; здійснено експертне оцінювання ефективності трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в школі упродовж 1991 – 2020 рр. і на його підставі узагальнено здобутки автентичної української методичної думки в проєкції на вирішення актуальних проблем сучасної теорії та практики навчання історії. Подальшого розвитку набули характеристика особливостей формування державної політики в Україні в галузі історичної освіти, теоретичні концепції шкільної історичної освіти в історичній ретроспективі, методологічні засади модернізації шкільної історичної освіти в Україні відповідно до потреб сьогодення і світових освітніх стандартів. Практичне значення дисертаційної роботи полягає в переосмисленні й узагальненні вітчизняного досвіду теорії та методики навчання історії в школі у вимірах актуальних проблем сучасної освітньої практики. Його результати і висновки можуть бути використані для практичних механізмів розв'язання актуальних проблем сучасної теорії та методики навчання історії в ЗЗСО як педагогічної науки, модернізації історичної освіти, її навчально-методичного забезпечення, а також для теорії та методики навчання історії як навчальної дисципліни, формування методичної компетентності здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти за предметною спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія), розвитку професійної компетентності вчителів історії в системі післядипломної педагогічної освіти, а також для організації подальшого вивчення трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в ЗЗСО.
Ключові слова: освіта, заклад загальної середньої освіти, історична освіта, державна політика в галузі історичної освіти, генеза історичної освіти, теорія та методика навчання історії в школі, трансформаційні процеси в теорії та методиці навчання історії в школі.

2. The object of the research is the theory and method of teaching history at school. The subject of the research is the genesis of the theory and method of teaching history at school in 1991□2020.The purpose of the research is to substantiate the political, socio-cultural and theoretical and methodological determinants and trends in the development of the national theory and methodology of teaching history at school during 1991-2020 in the context of modernization of modern historical education in Ukraine. A set of theoretical and empirical methods were used to solve the tasks, in particular: analytical, generalization, systemic and structural, modelling, observation, survey, questionnaire, content analysis, statistical. Their combination ensured an objective assessment, selection and

analysis of the source base, definition of theoretical foundations, reliability of the obtained results and generalization of the research conclusions. The scientific novelty and theoretical significance of the results of the dissertation work are that for the first time: a systematic source and historiographical analysis of the problem of the development of national theory and method of teaching history at school at the turn of the twentieth and twenty-first centuries was carried out; a significant array of normative and legal sources, materials of online publications, obtained through surveys, testing, content analysis of media reports, blogs, and posts on social network sites have been introduced into scientific circulation; the concepts of education development in general and historical education in particular are characterized; the author's definition of the concept of "transformation in the education system" is proposed; the author's periodization of the genesis of the content of the theory and methods of teaching history at school during the period of independence (1991□2020) is developed, in particular, the conceptual (transitional 1991□1996, rule-making 1996-2010, controversial 2010□2017) and reform (2017□2020) periods are distinguished; the path of evolution of the theory and methodology of teaching history is traced, which includes the following stages: 1) the formation of the field (by means of separation from the constants established in the Soviet period, rejection of the dogmatic approach to the study of history at school), 2) formation of a national model of historical education, 3) testing new approaches to the content and methods of teaching history, 4) development of a strategy for the development of the theory and methodology of teaching history, taking into account the challenges of the times, the current social needs of students, current legislation; the peculiarities of methods formation and organizational forms of teaching history as prerequisites and the result of the institutional development of the national theory and methodology of teaching history at school are highlighted in a historical retrospective; an expert assessment of the effectiveness of transformational processes in the theory and methodology of teaching history at school during 1991□2020 was carried out and on its basis the achievements of authentic Ukrainian methodological thought are summarized in the projection on the solution of current problems of modern theory and practice of teaching history. Characteristics of the peculiarities of the formation of state policy in Ukraine in the field of history education, theoretical concepts of school history education in historical retrospect, methodological principles of modernization of school history education in Ukraine in accordance with the needs of today and world educational standards acquired further development. The practical significance of the dissertation consists of rethinking and summarizing the domestic experience of the theory and methodology of teaching history at school in the context of current problems of modern educational practice. Its results and conclusions can be used for practical mechanisms for solving current problems of modern theory and methods of teaching history in institutions of general secondary education as a pedagogical science, modernization of historical education, its educational and methodological support, the formation of methodological competence of applicants of the first (bachelor's) and second (master's) levels of higher education in the subject speciality 014.03 Secondary Education (History), development of the professional competence of history teachers in the system of postgraduate pedagogical education. Key words: education, general secondary education institution, historical education, state policy in the field of historical education, genesis of historical education, theory and method of teaching history at school, transformational processes in the theory and method of teaching history at school.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Ігнатенко Н., Москалюк М., Костюк Л. Історикоретроспективний аналіз державної освітньої політики в Україні (1999 – 2020 рр.). Український історичний журнал. 2022. № 2. С. 203 – 215.
- 2. Ігнатенко Н., Москалюк М. Історична освіта в дискурсі еволюції державної політики України кінця ХХ – початку ХХІ ст. Емінак: Науковий щоквартальний журнал. 2022. №1 (37), С. 135 – 149
- 3. Ignatenko N., Savenco V., Kryskov A., Habrusieva N., Remekh T. Formation of Cognitive-Technological Competence as a Mechanism of Realisation of Rational Component in Training Undergraduate Students. Journal of Education Culture and Society. 2024. Vol. 15 No. 1. С. 247 – 263.
- 4. Ігнатенко Н. В. Особливості становлення та розвитку вітчизняної методики навчання історії в школі у ХХ столітті. Наукові записки Тернопільського педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2013. № 2. С. 8 – 14.
- 5. Ігнатенко Н. В. Особливості інтерактивного навчання історії у вищому навчальному закладі. Наукові записки Тернопільського педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2014. №. 1. С. 181 – 185.
- 6. Ігнатенко Н. В. Випереджальні форми технології кооперативного навчання історії в середній освіті. Освіта та розвиток обдарованої особистості. Серія: «Педагогіка» та «Психологія». 2016. № 10. С. 5 – 10.
- 7. Ігнатенко Н. В. Методика застосування технології проблемного навчання при вивченні історії в школі. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота» 2016. Вип. 2 (39). С. 81 – 85.
- 8. Ігнатенко Н. В. Теоретичні основи застосування технології проектного навчання на уроках історії у закладах загальної середньої освіти. Молодий вчений. 2018. № 9 (61). С. 403 – 407
- 9. Ігнатенко Н. Професійний розвиток учителя історії у контексті реалізації концепції «Нова українська школа». Наукова записки Тернопільського педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2020. № 2. С. 42 – 49.
- 10. Ігнатенко Н. Інтерактивне навчання як тенденційна характеристика процесу модернізації шкільної історичної освіти на поч. ХХІ ст. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2021. № 1. С. 84 – 89.
- 11. Ігнатенко Н. Державна політика України в галузі освіти: концептуальні підходи до визначення змісту та генези поняття. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2021. № 4. С. 5 – 11.
- 12. Ігнатенко Н. Світові тенденції соціокультурних змін та їх вплив на модернізаційні процеси в освіті. Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. 2021. Вип. 28. С. 70 – 76.
- 13. Ігнатенко Н. Генезис шкільної історичної освіти в Україні (1991 – 1996 рр.). Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. №57. Т.1. С. 285 – 290.
- 14. Ігнатенко Н. В. Концептуальні ідеї «Нової української школи» як стратегія змін у базовій середній освіті. Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка». 2023. № 13 (27) 2023. С. 684 – 696.
- 15. Ігнатенко Н. Технологічна складова трансформаційних процесів у Новій українській школі. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. Вип. 68. С. 262 – 266.
- 16. Ігнатенко Н. В. Генезис вітчизняної теорії та методики навчання історії в школі у 1996 – 2010 рр. Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка». 2024. № 3(21). С. 722 – 736.
- 17. Ігнатенко Н. Трансформаційні процеси у вітчизняній теорії та методиці навчання історії в школі (2010 – 2014 рр.). Наукові інновації та передові технології. Серія «Педагогіка». 2024. №4 (32). С. 961 – 973.
- рія «Педагогіка». 2024. №4 (32). С. 961 – 973. 18. Ігнатенко Н. В. Державна політика України в галузі освіти як інструмент трансформації теорії та методики навчання історії в школі у 1991 – 2020 рр.: історіографія проблеми. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 4 (22). С. 903 –915.
- 19. Ігнатенко Н. В. Трансформаційні процеси у теорії та методиці навчання історії в школі періоду незалежності України: історіографія проблеми. Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка».

2024. № 4 (38). С. 258 – 270

- 20. Ігнатенко Н. В. Трансформація змісту історичної освіти в парадигмі «Нової української школи». Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка». 2024. № 4 (22). С. 1033 – 1047
- 21. Ігнатенко Н. Понятійно-термінологічне поле дослідження трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в школі періоду незалежності України. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2024. №. 73. Т. 2. С. 305 – 311.
- 22. Ігнатенко Н. В. Особливості відображення трансформаційних процесів теорії та методики навчання історії в школі у науковопметодичній літературі 1991 – 1996 рр. Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка». 2024. № 8. С. 946 – 959.
- 23. Ігнатенко Н. В. Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії в школі у науковопметодичній літературі 1996 – 2010 рр. Суспільство та національні інтереси. 2024. № 5. С. 226 – 240

Наукова (науково-технічна) продукція: методи, теорії, гіпотези

Соціально-економічна спрямованість: забезпечення якості шкільної історичної освіти

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами: 0120U101844

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кравець Володимир Петрович

2. Volodymyr P. Kravets

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-7537-6545

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Вєнцева Надія Олександрівна

2. Nadiia O. Vientseva

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000000219947187

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Бердянський державний педагогічний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125220

Місцезнаходження: вул. Жуковського, буд. 66, Запоріжжя, Запорізький р-н., 71100, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Пометун Олена Іванівна,

2. Olena I. Pometun

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01, 13.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4602-6383

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 02141221

Місцезнаходження: вул. Богдана Хмельницького, буд. 10, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Біницька Катерина Миколаївна

2. Kateryna M. Binytska

Кваліфікація: д. пед. н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-2111-5275

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Код за ЄДРПОУ: 02138872

Місцезнаходження: вул. Проскурівського підпілля, буд. 139, Хмельницький, Хмельницький р-н., 29013, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Обласна рада

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Терещук Григорій Васильович

2. Hryhorii V. Tereshchuk

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1717-961X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Янкович Олександра Іванівна

2. Oleksandra I. Yankovych

Кваліфікація: д.пед.н., професор, 13.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4253-5954

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Буяк Богдан Богданович

2. Bohdan B. Buiak

Кваліфікація: д. філ. н., професор, 09.00.10

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1496-7573

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Код за ЄДРПОУ: 02125544

Місцезнаходження: вул. М. Кривоноса, буд. 2, Тернопіль, Тернопільський р-н., 46027, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Терещук Григорій Васильович
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Терещук Григорій Васильович
Відповідальний за підготовку облікових документів	Мешко Галина Михахайлівна
Реєстратор	УкрІНТЕІ
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна